

שע"י המכון התורני ירושלים

כי תשא - תשפ"ד | גליון 64 | הפקה ועריכה: הרב נעם יעקובי שליט"א וצוות המכון התורני

איך אתם מסוגלים לחגוג?!

הלקחים מחטא העגל

"וַיֵּרָא אֱהָרֹן וַיְבִין מִזְבַּח לְפָנָיו וַיִּקְרָא אֱהָרֹן וַיֹּאמֶר חַג לַה' מִחֵר" (שמות לב, ה).
השפעתו של חטא העגל היתה נוראה, ההפסדים שהפסידו ישראל בגלל החטא היו גדולים ועצומים. לפני החטא היו עם ישראל במדרגה נשגבה. ארבעים יום לפני כן הם קבלו את התורה בהר סיני. במתן תורה פסקה זוהמת החטא הקדמון, היצר הרע ניטל מהם, ולא שלטה בהם מיתה. בנוסף, באו שישים רבוא של מלאכי השרת לכל אחד ואחד מישראל וקשרו לו שני כתרים, אחד כנגד 'נעשה' ואחד כנגד 'שמע'. את כל זה אבדו ישראל בחטא העגל. משה רבינו ירד מן ההר ושבר את הלוחות. היצר הרע חזר לשכון בהם, ושוב שלטה בהם מיתה. מאה ועשרים רבוא מלאכי חבלה ירדו ופרקו את הכתרים שעליהם. חרון אפו של הקב"ה היה גדול, והוא אמר למשה רבנו (פסוק ו): "ועתה הניחה לי ויחר אפי ואכלם", משה רבנו עלה לשמים והתפלל להקב"ה במשך ארבעים יום. רק אז הודיע הקב"ה כי סלח להם. אף לאחר מכן, עדיין לא נמחה החטא מן העולם. אין לך פורענות שבאה על ישראל שאין בה שמץ מהפורענות של חטא העגל. ועתה צא וחשוב, כמה אנשים חטאו בחטא העגל? שלשת אלפים איש בסך הכל - אלו שנהרגו על ידי בני לוי. ומי היו האנשים הללו? לא מעם ישראל אלא מהערב רב. הראיה - שהם אמרו (פסוק ז): "אלה אלהיך ישראל" ולא אמרו "אלה אלהינו". הם לא עשו את העגל, אלא הוא נעשה מאליו מן הזהב שהושלך. העגל נוצר מכח שם השם המפורש. הם ראו כיצד בדרך על-טבעית יוצא עגל זהב מן האש, ומתחיל לדבר ולומר: "אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים" - והם טעו ונהו אחריו. מקור טעותם היה, שראו במעמד הר סיני את מרכבת השכינה ובה דמות שור. הם טעו וסברו שהעגל קשור לכסא הכבוד, ועבודת ה' תעשה על ידי העגל. אם כן עולה השאלה על מה ולמה היה חרי האף הגדול של חטא העגל מדוע הביא עליהם הקב"ה עונש נורא שכזה עם הפסדים עצומים כל כך?!

את השאלה הזו עורר רבי יחזקאל סרנא זצ"ל בשיחה שנשא בירושלים בעיצומה של תקופת השואה הנוראה כאשר הגיעו לארץ ישראל השמועות על הזוועות המתרחשות באירופה.

ואם כן על אחת כמה וכמה שמעשה טוב שהוא מציאות אמיתית ואינה בטילה לעולם שהיא קיימת וגם נצבה לעולם וכמבואר בזוהר הק' פרשת תרומה שהרהור תשובה שאדם מהרהר פעם אחת אינו בטל לעולם והרהור זה ישבור את כל המחיצות ויביאנו סוף סוף להתדבק בו ית'. וכן גם הטובות שעשה הקב"ה לישראל אינם בטלים, וכן כתוב (תהלים ק) "כי לעולם חסדו". והנה החוה"ל מדמה נס של קיום האומה לנסים של יציאת מצרים וקריעת ים סוף. והמונח בזה הוא כי מכיון שהיתה אז הארת פנים כזו שנבקע הים לפני בני ישראל לא בטל אותו המצב וגם היום נמשכת הארת פנים זו אף שהיא בנושא אחר, וזהו הסוד של קיום האומה בזמנינו. הרי לנו כמה קיום יש למעשי השי"ת. ובכן אשרי מי שישמע למצותיך ותורתך ודברך ישים על לבו - זוכה הוא. (יד יחזקאל - רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל)

הוא ביאר כי בני ישראל אמרו "חג לה' מחר" - אנו נעשה מחר חג לה', על כך היה החרבן הנורא כשיש צרה בעם ישראל כשאוהז בהם רפיון בשעה קשה כזו צריכים להתחזק, אך הם במקום להתחזק על מה הם חשבו באותה שעה? רצו לחגוג... איך אתם מסוגלים לחגוג ולשמח בשעה שכזו? ועל כך היתה התביעה הגדולה! כאשר הקב"ה אמר למשה רבנו "לך רד כי שחת עמך", משה עדיין לא שבר את הלוחות, הוא ירד עם הלוחות בידי ו בא אל מחנה ישראל ואמר לו יהושע "קול מלחמה במחנה". משה הבין כי משהו נורא מתרחש אך למרות זאת לא עשה מעשה. מתי הוא עשה מעשה ושבר את הלוחות - "וירא את העגל ומחולות" רק אז "ויחר אף משה וישלך מידי את הלוחות וישבר אתם תחת ההר".

אמר להם משה: היתכן לשמוח כשאתם רואים שיש עובדי עבודה זרה?! זהו מצב נורא שצריך לגרום לכם להזדעזע ולהתחזק. השכינה בצער ואתם שמחים?! אם כן אינכם ראוים לקבל את הלוחות, מגיעים לכם העונשים החמורים ביותר! (מובא בספר "שש באמרתך")

"מחצית השקל" (שמות ל, ג). פירש הגר"א ז"ל, מילת "מחצית" מדבר על הצדקה, אם נותן צדקה הנרמזת באות צ' האמצעית מתקרבים אותיות ח' וי' דהיינו ח"י ויזכה לחיים טובים, ואם מתרחק מן הצדקה אזי יהיה לו ראש וסוף התיבה שהם מ"ת רח"ל, וצדקה תציל ממוות" (משלי י, ב). (מובא ב"פדה את אברהם")

כ' אדר א' תשנ"ה: רבינו הגאון רבי שלמה זלמן ב"ר חיים יהודה ליב אויערבאך זצוק"ל, ב' מנחת שלמה ור"י קול תורה

מתוך "קובץ שיחות" מהגה"צ רבי יצחק ירוחם בורודיאנסקי שליט"א

והרה"י תיאר לי את ההתרגשות הגדולה בפעם הראשונה שקרא את המגילה לאמו, ומכיון שאמו היתה כבידת שמיעה הוצרך לברר אם מכשירי השמיעה מותרים בשבת, וזה מה שהכניס את הרה"י לבירור החשמל לאור ההלכה, מדותיו הטובות הביאו אותו לפרוץ ולגשת לדברים חדשים בהלכה.

*

עוד בצעירותו הרה"י הדפיס ספר "מעדני ארץ" על הלכות תרומות, ספר עצום שמקיף את כל דיני תרומות, והסטייפלר זצ"ל כותב במכתב שספר מעדני ארץ אינו יורד משולחנו, וכל הלומד ספר זרעים חייב להסתכל בספר הזה, והוסיף הסטייפלר שספר מעדני ארץ הוא כמו מנחת חינוך על זרעים. ספר מעדני ארץ הוא על ארבעה פרקים הראשונים של הרמב"ם בהלכות תרומות, והוא כותב

בהקדמה שחלק החמישי בהלכות תרומות שקול כנגד כולם ויש לי הרבה מה לכתוב אך אין אני יכול להמשיך בכתיבת פרק חמישי כיון שקיבלתי תפקיד בישיבת קול תורה ואני מחוייב להתמסר לישיבה ואין לי את הפנאי להמשיך בכתיבת הספר. אחרי שנים רבות לעת זקנה שלא היה לרה"י כח להרביץ תורה בישיבה, הדבר הראשון שהתחיל ועשה עליו ימים כלילות הוא הגהת ספר "שמירת שבת כהלכתה" [והרה"י היה אומר, שהזמן להפסיק עם הציבור זה כל עוד שיש עדיין כח ולא כשנגמר הכח, אם מפסיקים כשאין כח אי אפשר להתחיל דבר חדש], ושאלתי אותו למה הרה"י מקדים ספר שמירת שבת כהלכתה, וענה

לי שספר זה הוא ספר הלכה מפורסם בכל תפוצות העולם, ובשעה שהספר יצא לא חשבנו שיהיה לו פרסום כה גדול ולא דקדקנו בו עד כדי כך, אמנם אחרי פרסומו הגדול וגם שהוא ספר הלכתי יש לו זכות קדימה, והרה"י זצ"ל אמר לי, כל ספר שמירת שבת עבר על ידי מה שכתוב בשמי זה בשמי ומה שלא כתוב בשמי גם אני מסכים לזה, הרה"י הכיר טובה לרב נויבריט זצ"ל שאלולי הוא היו נאבדים הרבה פסקים שהיה אומר בע"פ. ושאלתי את הרה"י, הרי הרב כתב בהקדמה לספר מעדני ארץ שיש לו כתבים על פרק חמישי ברמב"ם שהוא שקול כנגד כולם וא"כ אולי הרה"י יקדים את פרק חמישי של הלכות תרומות. וענה לי הרה"י שהכתבים שיש בידי הם רק רשימות וצריך לכתוב ולערוך אותם מחדש ואין לי כוחות לזה, ושאלתי אותו האם היה כדי לוותר על פרק חמישי בספר מעדני ארץ למען ישיבת קול תורה. וענה לי "הכל כדאי, להעמיד תלמידים הוא הדבר הכי חשוב שיש". הרה"י הרגיש שעיקר חייו הוא להעמיד תלמידים בישיבה, ולא פלא כשגילו את צוואתו, היה כתוב בה לא לכתוב שום תוארים אלא רק "הרביץ תורה לרבים מעודו והעמיד תלמידים בישיבת קול תורה". הרה"י לא הרשה לעצמו שום תואר, כשהיו באים לשכונת שערי חסד ושואלים איפה הרב, הוא היה יוצא למרפסת ואומר, הרב נמצא שם, אני לא רב. וכשהיו אומרים עליו 'פוסק הדור' היה לו כעס גדול ואמר "שאני לא מוחל למי שאומר עלי פוסק הדור". ואמר לי אחיינו שהיה אומר לעיתונות החרדית לכתוב על הרה"י פוסק הדור, הרה"י קרא לו ואמר "אתה משחית את המידות שלי". ופעם אחרת אמר לו "איזה דבר רע עשיתי לך שאתה כל כך מזיק לי". הרה"י לא היה מוכן לשום תואר, לא רב ולא פוסק,

הרה"י זצ"ל היה גדול בתורה מאד מאד, גאונות מופלגת וידיעת התורה והתמדה נוראה בתורה ללא הפסק, הרה"י היה חדשן גדול ושליט בכל חלקי התורה, וכמו כן הרה"י זצ"ל היה ידוע ומפורסם בכל העולם במידותיו המיוחדות והמצוינות, ולכאורה תורתו ומדותיו נראים כשני חלקים, אבל האמת אצל מרן רה"י לא היה שני חלקים אלא דבר אחד כי האמת תורה ומדות טובות הינם דבר אחד, וכ"כ בפרקי אבות (פרק ג' משנה יז) ר' אלעזר בן עזריה אומר, אם אין תורה אין דרך ארץ, אם אין דרך ארץ אין תורה ומבאר רבינו יונה "אם אין תורה אין דרך ארץ כלומר, מי שאינו יודע תורה אינו שלם במידות דרך ארץ, כי רוב המידות הטובות לא תהיינה שלמות בדרך ארץ" התורה הקדושה היא המקור לכל המידות הטובות, וכמה שהאדם

יותר גדול בתורה הוא מקבל מדותיה הטובות, ואם אין תורה אפשר שיהיה נימוסים אבל מידות טובות כמו שצריך להיות לא יכולים להמצא אלא מכח התורה. וממשיך רבינו יונה "אם אין דרך ארץ אין תורה רוצה לומר, שצריך תחילה לתקן עצמו במידות ובזה תשכון התורה עליו שאינה שוכנת לעולם בגוף שאינו בעל מידות טובות" כדי לזכות לקניין תורה "תורתו" צריך להכשיר את עצמו תחילה במידות טובות "ולא שילמד תורה ואח"כ יקח לו מידות כי זה אי אפשר" דהיינו כדי לזכות לתורה צריך התחלה במידות טובות "שצריך תחילה לתקן עצמו במידות ובזה תשכון התורה עליו" אמנם שלימות המידות הוא

רק מכח התורה "מי שאינו יודע תורה אינו שלם במדות של דרך ארץ". שמענו מרבינו יונה, שלא יתכן לזכות לקניין תורה ללא מדות טובות, ובימינו אין חושבים כך ושמעתי מרב שדיבר בעת שמחה, שלא שייך תורה ללא מידות טובות וקם איזה אחד ושאל, שישנם אנשים שאין להם מידות טובות ואעפ"כ גדולים בתורה והרב דחה אותו. והאמת כ"כ ברבינו יונה "אם אין דרך ארץ אין תורה, שאיננה שוכנת לעולם בגוף שאינו בעל מידות טובות". וצריכים להבין מה הקשר בין מידות טובות לקניין תורה לכאורה התורה היא ענין של חכמה ודעת, ומדות טובות הם ענין בכוחות נפש האדם, ומובן שהתורה מביאה למידות טובות אמנם צריך הסבר למה לא שייך קניין תורה ללא מידות טובות.

*

אין אנו יכולים להאריך בדברים מכיון שאין להם קץ, אמנם ניחיד את הדברים על הקשר של הרה"י זצ"ל לישיבתו הקדושה, והדברים שראיתי אצל מורינו רה"י זצ"ל. ידוע הספר הראשון שהרה"י פרסם הוא ספר "מאורי האש" והרה"י היה בגיל עשרים וחמש בלבד. ספר שקנה לו שם עולם והוא קבל הסכמה מהגר"ח עוזר זצ"ל, ספר הראשון בנושא החשמל לאור ההלכה, ובשביל להוציא כזה ספר צריך לברר טוב מהו החשמל ולברר סוגיות החשמל לאור ההלכה, והדבר שהביא אותו להוציא את הספר מאורי האש הוא בגלל שאמו עייה היתה כבידת שמיעה והוא רצה משום כבוד אם להקל עליה מקושי השמיעה, והרה"י אמר לי שהוא חיכה שיהיה בר מצוה שיוכל להקריא לאמי את המגילה, ואע"פ שתכונתו לא היתה כך הוא למד את קריאת המגילה כדי שאמו בפורים תוכל לשמוע את המגילה,

לא מעשן. אחרי הסתלקותו מצאו במגירה שלו את הקופסא שמאז החליט לא לעשן והיא היתה חצי מלאה, אם החלטתי להפסיק אפילו חצי הקופסא שנשארה אני לא גומר. ובדרך כלל מי שלא מעשן וכ"ש מי שהפסיק לעשן קשה לו לסבול את ריח העישון, ופעם ראיתי אותו שעובר ליד איזה חדר ונעצר, שאלתי אותו למה הרב נעצר, אמר לי מישהוא מעשן ואני אוהב את ריח העישון, ושמעתי שאחרי שהפסיק לעשן פעם אחת עישן סיגריה אחת כי הוא רוצה לטעום טעם הסיגריה, הגבורה הזאת זה סוד גדלותו, כשהאדם שליט בעצמו ומה שהדעת אומרת אני עושה למעשה בכזו צורה אפשר להגיע לגדלות מופלאה.

*

דרך החינוך שהיה בבית הרה"י זצ"ל, אף פעם הרים את קולו וכשהיה צריך להוכיח מספיק שהיה מסתכל בעין חדה או שמרים את המשקפים היה כבר פחד ואימה, הכל היה נעשה בעדינות. הרה"י חניך כמו בעלי המוסר הקדמונים עם פתגמי החכמים ומאמרי חז"ל ואותם הוא שינן בבית. למשל, "בזריזות ולא בבחילות". כשהיה מגיע שעה מסוימת בלילה היה אומר "מחר זה גם יום". החיזוקים ומאמרי חז"ל ששינן רוממו את הבית. וכשראה אחד מילדיו שקצת כועס הוא לימד אתו 'שער הכעס' בספר 'אורחות צדיקים' עד שהתחנך לא לכעוס.

הוא סוד הגדלות של מורינו הרה"י זצ"ל. בתחילת כהונתו כרה"י בישיבה אע"פ שהישיבה הציעה לרה"י לנסוע במונית מביתו שבשכונת שערי חסד עד הישיבה הרה"י לא הסכים והיה נוסע באוטובוס בקו 12, ואחרי זמן הרה"י הסכים לקחת מונית עם עוד רבנים שהיו באיזור כדי שיוכלו להגיע בזמן לשיעור שהתחיל בתשע בבוקר, ואחרי זמן כשהיה חלש הסכים גם לחזור במונית אבל בשום אופן לא הסכים שהמונית תגיע ליד הישיבה, הוא היה הולך עד תחנת מוניות הפסגה ומשם לוקח מונית, ופעמים הייתי נוסע עם הרה"י כדי לדבר איתו. אפילו כשהיה חלש מאד מנהגו היה לדבר עם נהגי המוניות במשך הנסיעה משום הכרת הטוב. אין כבוד האדם שהוא הנהג שלי ואני לא מדבר איתו אפילו שאני משלם לו כפי המחיר. נהגי המוניות הרגישו כ"כ טוב עם מורינו רה"י זצ"ל עד שאמרו אחרי פטירתו 'החבר שלנו נפטר'. וכשנסעתי עמו הנהג אמר לרה"י שכבר כמה פעמים הוא מנסה להפסיק לעשן ולא מצליח, אז הרה"י התחיל לספר סיפורים על גדולי ישראל איך הם התמודדו נגד העישון, והרה"י אמר בסוף, ואני הייתי מעשן גדול ושמעתי שבאמריקה אומרים שהעישון מזיק לבריאות וקבלתי "ז'רונל" ושם כך היה כתוב, ישבתי והתבוננתי ואמרתי אם כך אני מפסיק מיד לעשן ומאז ועד היום אני

והתואר היחיד שהסכים "העמיד תלמידים בישיבת קול תורה". בשעה שיצא ספר "מנחת שלמה" באו ואמרו לרה"י שהרב יתן לספר שם אחר, ולא "מנחת", והרה"י בענותו הגדולה התעקש שיקרא "מנחת שלמה". ובזמן שיצא הספר הנהלת הישיבה מינתה אותי שליח לבקש ממנו האם יוכל להכתב בעמוד השער ראש ישיבת קול תורה, והוא לכתחילה לא חשב ורצה את זה אבל אמר אם ההנהלה מבקשת אני מסכים. לרה"י היה קשר חזק ועמוק למען הישיבה, ופעם אמר לי "שיש לי נגיעה שהישיבה תצליח".

*

כשנפטרה הרבנית ע"ה והרה"י היה איתנו עוד ארבע עשרה שנה, הנהלת הישיבה הציעה שהרה"י יעבור לשכונת בית וגן ותדאג לו לכל צרכיו, יש את הבן רבי עזריאל ואת בתו שיחיו, והנהלת הישיבה מינתה אותי שליח לדבר הזה. אמרתי לו מה שהנהלת הישיבה אמרה, הרה"י חשב רגע ואמר "אני לא יכול, כי יש כמה רבנים שמכבדים אותם בכבודים שונים בישיבה ואם אני יבוא אני יקח את כבודם, אני לא יכול לפגוע באנשים". הנהלת הישיבה מבקשת שיבוא לבית וגן והרה"י אהב את הישיבה, ובכל זאת הוא לא מוכן לבוא לבית וגן "אני לא יכול לפגוע באנשים", כאלו מידות טובות.

*

אנחנו צריכים לשמוע דבר אחד, ולדעת

מתוך ספר "חכו ממתקים" מאת הרב אליהו נאה שליט"א

חיזוק במאה ברכות

פעם אחת, בא אל רבינו, אדם גדול, אשר ל"ע היה חולה מסוכן, ושאל את פיו, כיצד להתחזק ולעורר רחמים על עצמו, בעת צרתו. ענהו רבינו: "איני ראוי לומר זאת לאחרים, אבל אגיד לך מה שהייתי עושה בעצמי במצב כזה. הייתי מחזק את עצמי באמירת ברכות, שתהא אמירת מילה "ברוך" כמו שצריך, ומילת "אתה" כמו שצריך, ואמירת השם כמו שצריך. וכאשר הנני מצליח בזה, הדבר נוסך בי יראת שמים יותר מאשר ספר מוסר.

אשרי מי שראה את ברכת המזון שלו

"אשרי מי שראה את ברכת המזון שלו, שהיה דבר יום ביומו, ובירכה בכוונה רבה ומיוחדת" - ספד אחריו בנו הגדול של רבינו, הגאון רבינו שמואל זצ"ל, וסיפר "בשעה שברוך ברכת המזון, היה נראה לי לכאורה, שאני שומע דברים חדשים: "נודה לך ה' אלקינו על שהנחלת לאבותינו ארץ חמדה טובה ורחבה, ועל שהוצאתנו ה' אלקינו מארץ מצרים". ולמעשה מצאתי שכן כתוב בסידור... וגם אני אומר זאת מדי יום ביומו... ראו אצלו במוחשיות מה זה נקרא 'דע לפני טי אתה עומד', הוא ראה עצמו עומד נוכח פני ה', ומביע בפניו מכל עמקי לבו, רחשי הכרת הטוב".

פעם אחת אחר שסיים אמירת "נודה לך" - חזר לאומרו שוב

פעם אחת שמעו את רבינו חוזר ואומר שוב את כל פרק "נודה לך" שבברכת המזון (עוד טרם שהחל לומר "ועל הכל"), וכל זאת - כפי שנימק והסביר לאחר מכן - משום שבפעם הראשונה, לא אמרו בכוונה, והודאה ללא כוונת הלב, אינה הודאה.

ברכת המזון עבודה עצומה יותר מהתפילה

זימנא חדא, אחר שסיים רבינו לברך בברכת המזון, אמר: "להתפלל כפי שצריך בכוונה, מי שעובד על זה, מגיע לכך בס"ד, אבל לברך ברכת המזון כדין ובכוונה ראויה, זו עבודה עצומה יותר מאשר תפילה".

כעומד לפני מלך

"פעם זכיתי לשמוע כיצד בירך "אשר יצר". היה זה כאותו להט בו אנו מנסים להתפלל את תפילת הנעילה ביום כיפור.

ושמעתי שהגאון רבי חיים ברים זצ"ל, רגיל היה לעורר אברכים שילכו לראות כיצד רבינו מברך על כוס מים - שיראו כיצד מדברים עם מלך".

היית צריך לספר זאת מתוך כפי - ולא מתוך שמחה!

פעם התקשר רבינו לאברך תלמיד חכם וסיפר לו, על קשיש חולה שהיה מאושפז בבית חולים, וכיון שהרופאים אמרו שאין דרך לסייע לו, הוציאו אותו מבית החולים וכעת הוא נמצא ללא השגחה רפואית.

רבינו ביקש מהאברך שיחשוב על רעיון כלשהוא, כיצד ניתן להשיב את החולה אל בית החולים, כיון שמדובר בפיקוח נפש אמיתי. האברך לקח את הדברים ברצינות רבה, והוגיע את מוחו כדי להוציא לפועל תוכנית פעולה, שבאמצעותה יוחזר החולה לבית החולים.

האברך לא השתהה הרבה. הוא הכניס את החולה למונית, וכשהגיע לשערי ביה החולים, הוציאו ונשאו על גבו, היישר לחדר המיון, שם השכיבו על אהה המיטות והודיע לצוות הרפואי, שמצא את האיש ברחוב יפו בירושלם, ואין לו

מזונות גרידא. מצד הדין הרי צריך ליטול עליהן ידים - אלא אם כן בעל שמחה יודע בבירור, שלשו אותן עם הרבה ביצים, שיש להן דין עוגה, ואז ברכתן מזונות, ואולם גם אז, אם אוכלים מהן כדי שיעור קביעות סעודה, צריך ליטול ידים, ואחר האכילה לברך ברכת המזון. [שיעור קביעות סעודה הוא ארבע ביצים. והעיר הגר"א נבנצל: ויש אומרים שלוש, ויש אומרים כשיעור שאנשים אוכלים בסעודה. ויש עוד שיטות בזה].

(חכו ממתקים - הרב אליהו נאה)

האומר ברכה ללא כיפה האם צריך לברך שוב?

נשאל רבינו הגרשיז אויערבאך זצ"ל, אם אחד אמר ברכה, ובפתע שם לב שאמר אותה ללא כיפה, אם צריך לברך שוב.

והורה, שאין צריך לברך שוב. (חכו ממתקים - הרב אליהו נאה)

בענין אכילת לחמניות מתוקות

בהשיחו בהזדמנות אחת אודות הלחמניות המתוקות, הביע רבינו הגרשיז אויערבאך זצ"ל את תמיהתו על האנשים שאוכלים בשמחות לחמניות מתוקות ללא נטילת ידים ומברכים עליהן

המשך מעמ' 3

מושג מי הוא, ועל כן עליהם לטפל בו.

הרופאים שמעו את הדברים, ניגשו לחולה ואבחנו שמצבו אכן דורש אשפוז מדי. הם טיפלו בו במסירות הראויה, תוך שהם מגישים לו את התרופות והטיפולים הדרושים. כך הסתדר הענין על הצד הטוב ביותר.

האברך, שהיה שבע רצון מהצלחת המשימה שהוטלה עליו, שב אל רבינו בפנים מחוייכות ושמחות, ובישר לו שמילא את התפקיד שהוטל עליו, תוך שהוא מתאר את דרך הפעולה שנקט, כדי לאשפוז את החולה.

כח הציבור

"כי תשא את ראש בני ישראל לפקדיהם ונתנו איש כפר נפשו לה' בפקד אתם וגו', זה יתנו כל העבר על הפקדים מחצית השקל בשקל הקדש עשירים גרה השקל מחצית השקל תרומה לה' וגו' העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט ממחצית השקל" (שמות ל, יב-ג), וברש"י (שם פסוק טו): "ומהם נעשו האדנים".

מבואר בדברי רש"י שהכסף שנאסף מתרומת מחצית השקל שימש לעשיית האדנים למשכן. והנה, בתרומה זו כתבה התורה שעל כל אחד לתת מחצית השקל בדיוק - "העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט". ויש להבין, הלא בניית האדנים היא בכלל כל בניית המשכן, וכשם שבכל שאר הדברים שהוצרכו למשכן, כל אחד מישראל היה יכול לתרום כפי נדיבות לבו (מבואר בדברי רש"י שם). אף שאיסור "לא ימעיט" מובן היטב, שמא לא יהיה די כסף לבניית האדנים, אבל לא מובן מדוע ראתה התורה לאסור על הרוצה בכך שלא ירבה בתרומה זו.

ביאר בזה מרן ראש הישיבה הגר"ח שמואלביץ זצ"ל (שיחות מוסר, מאמר 'מעלת הכלל'), שהמקום המיועד להשראת השכינה צריך להיבנות על ידי עם ישראל ככלל, כיחידה אחת. ולכן, רק אם לפחות בתרומה אחת ישתתפו כולם באופן שווה, אפשר יהיה לומר שבנין זה נבנה על ידי 'כלל ישראל'. אילו היה אפשר להוסיף ולתרום יותר ממחצית השקל, נמצא שחלקו של יהודי אחד באדנים היה גדול משל חברו, ואין כאן אחדות גמורה. אכן, לכאורה על פי יסוד זה היתה צריכה כל תרומת המשכן להתחלק באופן שווה, ולא רק האדנים. מכל מקום הקפידה התורה על כך ביותר בבנין האדנים, משום שהם היסוד לבנין המשכן. כוונת התורה היתה ללמדנו בזה, שהיסוד והשורש להשראת השכינה בכלל ישראל, הוא האחדות והאהבה השוררת ביניהם.

יסוד לדברים אלו מצינו בדברי חז"ל. נאמר בפסוק (דברים לג, ה): "ויהי בישראל מלך בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל", ואיתא במדרש תנחומא (ניצבים ב): "והיה לך ה' לאור יומם" (ישעיה ס, ט), אימתי בזמן שתהיו כולכם אגודה אחת שנאמר (דברים ד, ד): "חיים כולכם היום". בנוהג שבעולם אם נוטל אדם אגודה של קנים, שמא יכול לשברם בבת אחת, ואילו נוטלים אחת אחת, אפילו תינוק משברם. וכן את מוצא שאין ישראל נגאלים עד שיהיו כולם אגודה אחת, שנאמר (ירמיה ג, ד) "בימים ההמה ובעת ההיא נאום ה' יבואו בני ישראל המה ובני יהודה יחדיו", כשהן אגודים מקבלים פני שכינה. יחיד מישראל, אפילו אם הוא בר מעלה מופלג, אינו אלא כקנה אחד בלבד שכל אחד יכול לשוברו. רק כאשר כל עם ישראל אגודים יחד, הרי הם כאגודה של קנים שאי אפשר לשברם

הלה היה בטוח שרבינו ילחץ את ידו בשמחה, ויברכנו בחום, אלא שבמקום זה הראה לו רבינו פנים זועפות, ואמר לו שאינו מרוצה ממנו.

לא ידע האברך, על מה ולמה מגיע לו שיכעסו עליו. פנה אליו רבינו:

"אני אמנם מודה לך על מה שעשית, אבל מדוע אתה בא אלי בפנים מחוייכות שכאלה. הרי לכאורה עשית זאת על ידי איסור שקר, ולמרות שהיית מחוייב לעשות זאת, בגלל פיקוח הנפש שבדבר, אך מי התיר לך לומר זאת בשמחה כה גדולה?! היית צריך לספר לי את הענין מתוך בכי, ולא מתוך שמחה".

בבת אחת. ומבואר, שהשראת השכינה בעם ישראל והגאולה העתידית שתבא במהרה בימינו, תלויים ועומדים במידת האחדות בכלל ישראל.

ומאידך, הפירוד והמחלוקת רח"ל גורמים לסילוק השכינה מעם ישראל, וכפי שכתבו ב"דעת זקנים מבעלי התוספות" על הפסוק (דברים לג, ה): "ויהי בישראל מלך בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל" - "כלומר, כשישראל יחד באחוה ורעות, אז הקב"ה מלך עליהם. אבל בשעת מחלוקת, כביכול הם עושים כאילו אין הקב"ה מלך עליהם". ומבואר כאן דבר נורא ביותר, שכשם שהאחדות בעם ישראל גורמת להשראת השכינה, כך הפירוד והמחלוקת רחמנא ליצלן גורמים לסילוק השכינה, "כאילו אין הקב"ה מלך עליהם".

(שיחות רבי נתן צבי - רבי נתן צבי פינקל)

מדת הדין מסתלקת בנתינת צדקה

"וְנָתַתְנוּ אִישׁ כֶּפֶר נַפְשׁוֹ לַה' וְגו', זֶה יִתְּנוּ כָּל הָעֶבֶר עַל הַפְּקָדִים מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל" (שמות ל, יב-ג). במדרש רבה כאן: זהו שאמר הכתוב (משלי כט, ד) "מֶלֶךְ בְּמִשְׁפָּט יַעֲמִיד אַרְץ וְאִישׁ תְּרוֹמוֹת יִהְרֹסֶנָּה".

ונראה לפרש, יען כי מדת הדין מסתלקת בנתינת צדקה, ובפרט בתרומת שקלים, על כן אמר "מלך במשפט" ומדת הדין "יעמיד ארץ", ומ"מ "איש תרומות", ר"ל ע"י שנותן תרומה לה, "יהרסנה" למדת הדין היא.

(חתם סופר)

להזהר באחדות

"מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ" (שמות ל, ג).

עיקר מצות השקלים להזהר באחדות, וכמו שכתבו המפרשים בטעם מחצית השקל, להראות שכל אחד מישראל פלגא דגופא, ובהתחברו עם רעו הוא שקל שלם. וכן שק"ל גימטריא נפ"ש, שכלם נפש אחת.

(כיסא דוד - החיד"א)

המבזבז אל יבזבז יותר מחומש

"הָעֹשֶׂיר לֹא יִרְבֶּה וְהַדֵּל לֹא יִמְעִיט" וגו' (שמות ל, טו). הנגינות של תיבות "העשיר לא ירבה" הן מונח רביעי. ויש לבאר דבא לרמז על מאמרם ז"ל "המבזבז אל יבזבז יותר מחומש" (כתובות ג, א), וזהו מונח רביעי, רצונו לומר, דאף העשיר לא ירבה יותר מחמישית, רק ד' חלקים יהא מונח לעצמו, וחלק חמישי יבזבז.

(קהלת יצחק עה"ת בשם הגר"א)

נתינת המחצית השקל בבת אחת

פירש הרב החסיד מהר"ר יעקב מולכו ז"ל בדרשותיו (כ"י), במה שכתב הרמב"ם פרק א' דשקלים (ה"א), דצריך לתת המחצית השקל בבת אחת. וזהו אומרו "לא ימעיט ממחצית השקל", אפילו שדעתו לתת את תרומת ה", ולהשלים המחצית השקל.

(נחל קדומים - החיד"א)